

γ. 1 Καμβύσεω

Kambyses was de zoon en opvolger van Kyros de Grote, de stichter van het Perzische Rijk. Na de dood van Kyros in 529 v. Chr. zette Kambyses de veroveringspolitiek van zijn vader voort. In 525 v. Chr. bereidde hij een expeditie voor naar Egypte. Hiervoor sloot hij een bondgenootschap met Polykrates. Kambyses voer naar Egypte en versloeg aan de monding van de Nijl Psammetichos III, de opvolger van de inmiddels gestorven Amasis. Pogingen om zijn rijk nog verder naar het westen (Karthago, Ammon-oase) en het zuiden (Aithiopië) uit te breiden mislukten. Tijdens zijn afwezigheid brak in Perzië een opstand uit onder leiding van de Perzische priesterkaste (de magiërs). Kambyses vertrok uit Egypte, maar stierf onderweg ten gevolge van een verwonding na een val van zijn paard.

γ. 3 ἐπαναστάς

De staatsgreep van Polykrates tegen het tot dan toe heersende oligarchische bewind vond plaats tijdens een religieus feest in het heiligdom van Hera, dat buiten de stad lag. Terwijl de broers van Polykrates met een kleine aanhang de mensen in het tempelgebied in bedwang hielden, bezette Polykrates zelf met hulp van o.a. de tyran van Naxos de hoofdstad van het eiland.

γ. 5 Συλοσῶντι

Over Syloson vertelt Herodotos dat hij in 525 v. Chr. met Kambyses meetrok tegen Egypte: "Tijdens de veldtocht van Kambyses, de zoon van Kyros, tegen Egypte kwamen er vele Grieken naar Egypte, velen natuurlijk met handelsdoeleinden, maar ook enkelen om het land zelf in ogenschouw te nemen. Tot die laatste groep behoorde Syloson, de zoon van Aiakes, een broer van Polykrates en door deze uit Samos verdreven" (3,139).

γ. 7 Ἀμάσι

Amasis, de Egyptische farao, die regeerde van 570-526/5 v. Chr. was ook zelf door een staatsgreep aan de macht gekomen. Hij gold als een vriend van de Grieken. Zijn regeringsperiode was vreedzaam en onder hem kende Egypte een periode van bloei. Kort na zijn dood viel Egypte in handen van de Perzen (2, 172-182). Zijn vriendschap met Polykrates is te verklaren uit het feit dat de Perzen voor beiden een bedreiging vormden.

γ. 8 ἄλλα

Onder de geschenken die Amasis aan Polykrates stuurde bevonden zich twee beelden van Amasis, die in de tijd van Herodotos nog in het heiligdom van Hera stonden (2,182).

γ. 10 Ἴωνίην

Ionië was het Griekse gebied aan de westkust van Klein-Azië tegenover Samos met als belangrijkste steden Milete en Ephese.

r. 12 πεντηκοντέρους

Naast de Samaina, dat in de eerste plaats een vrachtschip was, waren er twee typen oorlogsschepen, namelijk de pentekonteros en de triëre. De pentekonteros was een schip, dat met 50 riemen uitgerust was en waarmee ongeveer 200 soldaten vervoerd konden worden. Een pentekonteros kon een hogere snelheid ontwikkelen dan een triëre (een schip, dat door drie rijen roeiers boven elkaar werd voortbewogen). Behalve deze vijftigriemers bezat Polykrates ook triëren, zoals blijkt uit 3, 44, waar Polykrates veertig triëren naar Kambyses stuurt als steun in de expeditie tegen Egypte. Wellicht vormden de triëren de staatsvloot en de pentekonteroi de privé-vloot van Polykrates. Eenzelfde onderscheid kan ook gemaakt worden bij het leger. De boogschutters (r.13) vormden waarschijnlijk Polykrates' privé-leger en lijfwacht; het 'staatsleger' was waarschijnlijk een huurleger (vgl. 3,45).

r. 13 ἔφερε δὲ καὶ ἤγε

Piraterij was in de oudheid een normale zaak. Schepen van bevriende mogendheden en schepen die een regelmatige dienst tussen de eilanden en het vasteland onderhielden, werden gewoonlijk met rust gelaten. Polykrates houdt zich niet bepaald aan deze ongeschreven wet!

r. 13-15 τῷ γὰρ φίλῳ ... λαβῶν

Kennelijk de lijfspreuk van Polykrates!

r. 15 συχνὰς ... ἀραιρήκεε

Over de veroveringen van de Aigeïsche eilanden door Polykrates meldt Thoukydides (1,13) het volgende: "Toen onderwierp Polykrates, steunend op zijn sterke vloot, vele andere eilanden en nadat hij (het eiland) Rhenaia had veroverd, wijdde hij het aan Apollo van Delos".

r. 15-16 νησῶν ... ἄστεα

Wellicht was het na de val van het Lydische rijk van koning Kroisos (546 v. Chr.) de bedoeling van Polykrates de tegenover Samos gelegen kust van Klein-Azië te veroveren en een thalassokratie te stichten. De strijd om de hegemonie in het Aigeïsche gebied ging kennelijk tussen Samos en Milete, waarbij Lesbos aan de kant van Milete stond.

r. 18 τὴν τάφρον

Sporen van de gracht die door de krijgsgevangen Lesbiërs gegraven werd, zijn nu nog op het eiland Samos terug te vinden, ten westen van de oude stad.

r. 23 ὧδε λέγει

De brief van Amasis aan Polykrates begint met de gebruikelijke aanhef bij persoonlijke mededelingen (vgl. 3, 122: Oroites deelt Polykrates het volgende mee ...) .

r. 24 ἐμοὶ ... σαὶ

Het gebruik van de persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden dient om extra nadruk te geven.

r. 25 τὸ θεῖον ... φθονερόν

De goddelijke macht kan jaloers worden op al te grote successen van de mensen. De goddelijke macht voelt dit als een bedreiging van zijn positie en verstoort daarom het leven van de mensen door tegenslagen (νέμεσις). Daarmee wordt in de ogen van de goden het vroegere evenwicht hersteld, terwijl de mens dit ervaart als een ramp.

In 1,32 maakt Solon, de wetgever van Athene, tijdens een bezoek de schatrijke koning van Lydië, Kroisos, een soortgelijke opmerking om hem te waarschuwen tegen al te grote trots op zijn voorspoed en rijkdom: "Kroisos, jij stelt mij een vraag over menselijke aangelegenheden. Ik weet, dat al het goddelijke jaloers is en graag verwarring sticht".

De proleptische plaatsing van τὸ θεῖον dient om dit woord extra nadruk te geven.

r. 39 σφρηγίς

Traditioneel vat men dit op als een zegelring, die Polykrates aan zijn vinger droeg. Het is echter ook mogelijk hierbij te denken aan een stempel waarin men gaatjes boorde om het om de pols of om de hals te dragen. De gewone stempels waren meestal van klei gemaakt. De toevoeging hier *σφαράγγου μὲν λίθου ἔουσα* zou er op kunnen wijzen, dat het om een bijzonder, bij een tiran passend, exemplaar ging. Het epitheton *χρυσόδετος* betekent dan niet meer 'in goud gevat', maar wijst erop dat de draad waaraan Polykrates het stempel droeg, van goud was. De Romeinse schrijver Plinius meent dat de steen later door keizer Augustus is gegeven aan de tempel van Concordia in Rome. Maar de steen waarover hij spreekt, is geen smaragd, maar een sardonix. Bovendien zegt hij, dat de steen glad was en geen inscriptie had. Dit is in het geval van een *σφρηγίς*, die voor de drager een soort persoonsbewijs was waarmee hij zijn 'handtekening' kon zetten, uiterst ongebruikelijk.

r. 41 Θεοδώρου

Theodoros, de zoon van Telekles, was afkomstig van Samos. Hij leefde rond 550 v. Chr. en was in de tijd waarin dit verhaal zich afspeelt, waarschijnlijk al dood, zodat de ring mede daardoor onvervangbaar was. Naast bewerker van edelstenen was hij ook architect, beeldhouwer, bronsgieter en edelsmid. Elders in de *Historiai* (1, 51) wordt hij genoemd als maker van een zilveren mengvat, dat de Lydische koning Kroisos als geschenk naar Delphi stuurt. Ook wordt hij genoemd als de architect van de tempel van Hera op Samos (vgl. 3, 60). Op zijn naam staan een aantal uitvindingen, o.a. die van de draaibank, de winkelhaak en de sleutel.

r. 45 πάντων ... συμπλόων

Blijkbaar wil Polykrates aan iedereen duidelijk maken, dat hij het advies opvolgt: hij neemt een aantal getuigen mee en hij laat zijn verdriet over het verlies van de edelsteen duidelijk blijken.

r. 47-48 πέμπτη ... ἡμέρη

Dit soort onnauwkeurige aanduidingen zijn kenmerkend voor het volksverhaal. Het juiste tijdstip waarop alles gebeurde, doet er niet zo erg toe.

r. 51 χωρήσαντος ... τούτου

De afstand tussen Polykrates en de visser wordt hierdoor benadrukt: de eenvoudige visser krijgt de koning zomaar te spreken!

r. 58 τὰ οἰκία

De rol van de visser is uitgespeeld. Glimmend van trots verdwijnt hij van het toneel. Waarheen (het paleis van Polykrates in of naar zijn eigen huis) wordt niet duidelijk.

r. 61 κεχαρηκότες

Uit de reactie van de dienaren blijkt dat zij van de hele bedoeling van het weggooien van de ring niets begrepen hebben.

r. 67-68 ἐκκομίσαι ... πρήγματος

De gedachte dat een mens een naderend onheil niet kan tegenhouden, vinden we ook elders bij Herodotos. In 1,91 zegt de Pythia tegen de gezanten van de Lydische koning Kroisos: "Het is onmogelijk te ontkomen aan het lot, dat is voorbeschikt, zelfs voor een god" en in 9, 16 zegt de Perzische generaal Mardonios: "Het is onmogelijk voor een mens om datgene, wat hem van godswege overkomt, af te wenden". Dergelijke uitspraken zijn waarschijnlijk nooit door de personen zelf zo gedaan, maar vormen de opvatting van Herodotos zelf, die hij op deze manier ventileert.

r. 70-71 πέμψας ... ξεινίην

Een heel andere lezing over het einde van de vriendschap tussen Polykrates en Amasis geeft de Griekse geschiedschrijver Diodorus Siculus (1e eeuw na Chr.):

"Polykrates, de heerser over de Samiërs, had vriendschap met Amasis gesloten. Omdat Polykrates zowel tegen zijn eigen burgers als tegen de vreemdelingen die Samos aandeden, op gewelddadige wijze tekeer ging, stuurde Amasis, naar men zegt, eerst gezanten naar hem toe om hem tot gematigdheid aan te sporen. Toen Polykrates geen aandacht schonk aan zijn woorden, schreef Amasis hem een brief waarin hij de vriendschap en de goede betrekkingen met hem opzegde. Want hij wilde niet dat hem kort daarna verdriet zou overkomen. Hij beseftte namelijk heel goed dat het Polykrates slecht zou vergaan, als hij op die manier doorging zijn macht uit te oefenen. Men zegt dat de Grieken hem bewonderden om zijn sympathieke houding en omdat datgene, wat hij Polykrates gezegd had, kort daarna uitkwam" (*Diodorus Siculus, Bibliotheka, I, 95*).

3, 120

Over de krankzinnigheid van Kambyzes, na de mislukte expeditie tegen de Aithiopiërs (ca. 522), heeft Herodotos uitvoerig verteld in III, 30-38.

Met "een inwoner van het eiland" wordt uiteraard Polykrates bedoeld.

Sardes, de vroegere hoofdstad van het Lydische rijk van Kroisos, was na de verovering door de Perzen een van de provinciehoofdsteden van het Perzische Rijk geworden. Het ligt in westelijk Klein-Azië. ca. 80 km. van de kust van de Aigeïsche Zee. Oroites was de Perzische gouverneur van Sardes. Over de reden van het conflict tussen Polykrates en Oroites vertelt de Griekse geschiedschrijver Diodorus Siculus een ander verhaal: "Sommige Lydiërs waren gevlucht voor

Oroites en kwamen aan op Samos met veel geld. Zij smeekten Polykrates om politiek asyl. Aanvankelijk nam Polykrates hen vriendelijk op, maar na een tijdje liet hij hen allen ter dood brengen en maakte zich meester van hun geld." (Diodorus Siculus X, 15,4).

Daskyleion is een stad aan de Zwarte Zee, de hoofdstad van de gelijknamige Perzische provincie.

3, 121

Anakreon van Teos was een van de kunstenaars en wetenschapsmensen, die enige tijd aan het hof van Polykrates vertoefden. Hij was een lyrisch dichter en werd door Polykrates vooral gewaardeerd om zijn liefdesliedjes, waarvan er nog een aantal bewaard gebleven zijn. Zijn aanwezigheid bij het drinkgelag kan de bedoeling van het samenzijn verduidelijken.

Uit cap. 120/121 blijkt duidelijk, dat Oroites zich gekrenkt voelde door Polykrates, ofwel omdat deze meer gepresteerd had dan hij, ofwel omdat hij geen aandacht besteedde aan hem als Perzisch satraap.

3, 122.

Het ten westen van Sardes gelegen Magnesia was waarschijnlijk het administratieve centrum van de provincie Lydië. Myrsos behoorde waarschijnlijk tot het vroegere Lydische koningsgeslacht van de Mermnaden. De Perzen betrokken vaker de afstammelingen van de oorspronkelijke koningen bij hun plaatselijk bestuur.

Thoukydides (1,4) vertelt over Minos dat hij volgens de traditie de eerste was, die een zeemacht opbouwde. Hiermee beheerste hij het grootste deel van de Aigeïsche Zee. Hij veroverde de Kykladen en stichtte hier een aantal kolonies, nadat hij de oorspronkelijke bewoners, de Kariërs, verdreven had. Als gouverneurs op de Kykladen benoemde hij zijn zoons. Het is redelijk te veronderstellen dat hij de piraterij bestreed om op die manier zijn inkomsten veilig te stellen. Het verschil dat Herodotos hier maakt tussen de 'legendarische' en de 'historische' tijd komt overeen met dat in 1, 1-6 en wordt door hem gemaakt vanwege de controleerbaarheid van de gegevens.

3, 123

Maiandrios zal na de dood van Polykrates gedurende korte tijd zijn opvolger worden (zie inl.). In die tijd heeft hij waarschijnlijk de schatten van Polykrates uit het paleis naar de tempel van Hera laten overbrengen.

Als het verhaal (dat Herodotos zelf voor onzinnig houdt) op waarheid berust, dat Polykrates de Spartanen bedroog door munten van lood te vergulden, wordt Polykrates hier met gelijke munt terugbetaald!

3, 124 - 125

γ. 81 Ὁ δὲ οἱ ἠπειλήσε

Zoals zo vaak in de *Historiai* van Herodotos gebeurt, wordt er hier door Polykrates geen waarde gehecht aan een droom, die, zoals uiteindelijk blijkt, wel degelijk serieus genomen had moeten worden. Het wassen en zalven, dat normaal in het badhuis door slaven gedaan werd, wordt hier door de goden zelf gedaan. Hoewel het dus een gunstig voorteken lijkt, voelt de dochter van Polykrates terecht het onheilspellende karakter hiervan aan. Zij doet van alles om haar vader

van zijn reis naar Magnesia af te houden, maar zonder succes. De woede van Polykrates is alles wat ze krijgt.

r. 86 Δημοκίδεα

Demokedes was de lijfarts van Polykrates. Later wordt hij door de Perzische koning Dareios, de opvolger van Kambyses, naar het Perzische hof in Sousa ontboden. Hij slaagt erin de koningin, Atossa, te genezen van een gezwel in haar borst. Hij wordt de vertrouweling van de Perzische koning, maar vlucht tenslotte naar zijn geboortestad Kroton, in Zuid-Italië.

r. 89 ὁ Πολυκράτης διεφθάρη κακῶς

Tegen zijn gewoonte in is Herodotos bijzonder zwijgzaam over de manier waarop Polykrates ter dood gebracht is. Gebeurt dit uit respect voor een vooraanstaand man uit de geschiedenis van Samos, het eiland waarheen hijzelf ooit in vrijwillige ballingschap gegaan is?

r. 101-102

Over de voorspelling van Amasis: zie regel 21 – 30 .